

חיים שניתנו במתנה

סיפורים לדמותו של הרב חיים דרוקמן

עומר פדור

אור עצינן ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה ז"ל סטרולוביץ'

תוכן העניינים

- פרק א | ויזרה אור - ימי ילדות.....17
בגיא צלמוות 18 • בארץ חיינו 29
- פרק ב | דור לדור - איש משפחה.....37
כיבוד הורים 38 • ואהבת לרעייתך כמוך 41 • בני המשפחה 48
- פרק ג | מוריי ורבותיי - רבותיו של הרב.....65
הרב צבי יהודה הכהן קוק 66 • הרב דוד כהן - "הרב הנזיר" 75
- פרק ד | כתב תורה - ללמוד וללמד.....79
אהבת תורה 80 • ערך התורה 86 • לימוד מתוך אחריות על הכלל 91 • ללמוד וללמד 96 • דרך לימוד התורה 109 • ספרי הרב 124
- פרק ה | להתקין בית תלמוד - מוסדות תורה.....137
הישיבה התיכונית "אור עציון" 138 • הישיבה הגבוהה-הסדר "אור עציון" 147 • הפנימייה הצבאית "אור עציון" 159 • מכינת "אור מאופיר" 167 • מדרשת "אורות עציון" 174 • מכינת "עז שלמה" 180 • הישיבה התיכונית "תורת עציון" 188 • פועלו של הרב במוסדות נוספים 194
- פרק ו | מרנן ורבנן - הקשר עם תלמידי חכמים.....201
תלמיד ותלמיד-חבר 202 • כבוד לתלמידי חכמים 216 • כבוד מתלמידי חכמים 231
- פרק ז | עשה לך רב - הרב כפוסק הלכה.....239
- פרק ח | מרא דאתרא - בקהילה וביישוב.....255
- פרק ט | הינוכו עליי אהבה - הרב כמחנך.....273
איש חינוך וחשיבות החינוך 274 • מסירות וחיבור לתלמידים 281 • אוהב את תלמידיו 290 • דרכי חינוך 300 • אמון בתלמידים ובנוער 310 • דרישות בחינוך 323 • החינוך הציוני דתי 330 • עצה ותבונה 333

- פרק י | הידד במעלה - הקשר לתנועת בני עקיבא.....339
מדריך, קומונר ושליח 340 • הרב של בני עקיבא 357
- פרק יא | גוי קדוש - עם ישראל.....371
אהבת ישראל 372 • קיבוץ גלויות ויהדות התפוצות 377 • נצח ישראל 397
- פרק יב | ומקרבן לתורה - קירוב וחיזוק רחוקים.....403
- פרק יג | ואהבתם את הגר - פועלו של הרב בגיור.....417
- פרק יד | ארץ נחלה - הפעילות למען ארץ ישראל.....437
יישוב ארץ ישראל 438 • אהבת הארץ 476
- פרק טו | ראשית צמיחת גאולתנו - מדינת ישראל.....485
- פרק טז | שליח ציבור - במישור המדיני והציבורי.....503
כנסת ישראל 504 • השפעת הרב לאחר כהונתו 524
- פרק יז | בחיל וברוח - צבא הגנה לישראל.....533
ערך הצבא בישראל 534 • הקשר עם צה"ל בישיבות ההסדר 540 • סיוע וקשר פרטני עם חיילים 555 • מורכבות בשירות הביטחוני 564
- פרק יח | הנני! - שליחות ומסירות.....573
- פרק יט | אהבת חסד - גמילות חסדים.....587
מעשי חסד 588 • הכנסת אורחים 595
- פרק כ | צמאה נפשי - תפילה.....601
תפילתו של הרב 602 • תפילות בדור הגאולה 613
- פרק כא | קלה כבהמורה - דקדוק במצוות.....623

פרק כב | דרכי איש - מידות והנהגות..... 635

ענווה 636 • דרכי שלום ועין טובה 644 • רגישות 655 • אורות וצללים 669

פרק כג | כקטון כגדול תשמעון - כללי ופרטי..... 673

פרט וכלל 674 • השתתפות באירועים 689

פרק כד | וזא השמש - ימים אחרונים..... 703

נספחים..... 709

ספרי הרב 710 • כתר שם טוב - תעודות, הצטיינות והוקרה 712 • מפתח אישים 713 • רשימת התמונות ומקורותיהן 736

עַם הַסֵּפֶר

"חיים שניתנו במתנה צריך לעשות בהם משהו" - משפט שהיה אומר מורנו ורבנו, מו"ח, הרב חיים דרוקמן זצ"ל, כל פעם שהזכיר את המקרים שניצל בהם ממוות לחיים.

"משהו" כזה היו תשעים שנה של מסירות מופלאה - לתורה, לעם ישראל ולארץ ישראל, מתוך אהבה אין קץ; של יצירה, הפעלה והנהגה, של כל דבר שבקדושה שיוסיף לתהליך שיבתו של עם ישראל לארצו ולעצמיותו במדינתו.

בספר מובאים סיפורים מתוך חיים של לימוד תורה והרבצתה, של הקמת עולם תורה שלם, של מסירות לעם ישראל על כל חלקיו, מתוך שותפות והנהגה בכל כך הרבה גופים משמעותיים, ובתוכם: תנועת בני עקיבא, מרכז ישיבות ואולפנות בני עקיבא, איגוד ישיבות ההסדר, מפלגות הציונות הדתית בגלגוליהן השונים; בפעילות מסורה בכנסת, ברבנות מרכז שפירא, במפעל הגיור בארץ, בהתיישבות בארץ, מערכת החינוך בארץ, וכן במוסדות שהוביל: מדרשת "אורות עציון", מכינת "אור מאופיר", מכינת "עז שלמה", ועוד. וגולת הכותרת - ישיבות "אור עציון": הישיבה התיכונית והפנימייה הצבאית, והישיבה הגבוהה ההסדר, מקום הרבצת התורה המרכזי שלו.

עם כל זה, הרב הקים עם רעייתו הרבנית שרה - שהייתה רופאת משפחה, שדאגה לכל צורכי הבית והייתה דמות מופת בעצמה - בית גדול של הכנסת אורחים מופלאה, ויחד הקימו משפחה גדולה וענפה שגדלה לאורם, מתוך קשר ואהבה לכל אחד (אור ואהבה שגם אשתי ואני, ילדיי ונכדיי זכינו לקבל).

אם יבוא הקורא וישאל: האם כל זה נכון? כיצד יכול אדם אחד להספיק לעשות כל כך הרבה, להיות קשור לכל כך הרבה אנשים, ולהשתתף בכל האירועים המשמעותיים בחייהם?

התשובה היא: כל זה נכון, אמת לאמיתה, עינינו ראו ולא זר. כל מי שהיה איתו במגע קרוב יעיד על כך. סדר יום עמוס, מתוך נחת, ונתינת מקום לכל איש ולכל דבר, לכלל ולפרט.

"ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין - עמד ושתלן בכל דור ודור". שתל הקדוש ברוך הוא את אישיותו הגדולה של מורנו ורבנו, לתקומתה הראויה של מדינת ישראל ולחזוקת התורה, העם והארץ ביחד.

אני מקווה שכל מי שיקרא בספר, ייקח חלק מהרוח המיוחדת שלו, יישם אותה בחייו האישיים ולטובת צורכי הכלל ויאמר: "הנני!".

הרב שמעון לפיד

חתן הרב דרוקמן זצ"ל

וראש הישיבה הגבוהה "אור עציון"

בגיא צלמוות

תחת הכיבוש הקומוניסטי

סיפורו של הרב דרוקמן מתחיל אי שם בגולת אירופה הדוויה. השנים הראשונות עברו על הילד חיים יחסית בנעימים בעיירה קיטוב שבפולין. בשלהי קיץ תרצ"ט, הוא עמד על סף פתיחת דף חדש בחייו. הילד בן השש היה אמור להתחיל ללמוד בבית הספר. עד אז למד בחיידר, ועתה הגיע הזמן לעלות לבית הספר.

אך אז נהפך העולם, והכול השתבש. באלול תרצ"ט פרצה מלחמת העולם השנייה. גרמניה הנאצית פלשה לפולין, וכעבור שבועות אחדים נכנסו לעיירה הרוסים, בהתאם להסכם ריבנטרופ-מולוטוב, לחלוקת השליטה על פולין. הם השתלטו על העיירה, הלאימו את החנויות, סגרו את המוסדות היהודיים ושרפו את ספרי הספרייה הציונית. קיטוב עברה לשלטון קומוניסטי. אימי השואה עוד היו רחוקים, אך הקומוניסטים הביאו עימם עולם של כפייה רוחנית, של שנאה גלויה לקודש.

הרב בילדותו

עד אז פעל בעיירה בית ספר פולני. באו הרוסים ופתחו גם בית ספר יהודי, שהלימוד בו יהיה בידיש. חיים נרשם כמובן לבית הספר היהודי. אבל אוי לאותו בית ספר יהודי! המורה בכיתה א' לא חדלה לפאר בפני הילדים את סטלין, כאילו היה אליל.

בית הספר "היהודי" הזה גם כפה על התלמידים לבוא ללימודים בשבת. בלית ברירה הגיע חיים לבית הספר כשאר חבריו, אך כשנדרש לכתוב בשבת - סירב בתוקף. כל גופו קפא מול השולחן, ידו משותקת מרצון. אך המורה, יהודייה בעצמה, לא קיבלה את הסירוב. היא ניגשה אליו, תפסה את ידו הקטנה, כופפה את אצבעותיו סביב העיפרון והתחילה להזיז את ידו בכוח. הילד לא שיתף פעולה, אך בליבו נצרבה התבוסה כשבכל אופן יצאה מתחת ידו מלאכת הכתיבה בעצם יום השבת.

למרות זאת, את צימאונו הרוחני לא הצליחו הרוסים לכבות. אחרי שעות הלימודים, כששאר הילדים שיחקו ברחובות העיירה, היה חיים נפגש עם ר' לייב גליס, המלמד מהחיידר הישן, שבו למד בגיל צעיר יותר, ולומד איתו גמרא.

אחד הסיפורים שנחקקו בליבו לכל חייו התרחש ביום הכיפורים בשנת ת"ש. בבוקרו של היום הקדוש הלך חיים הקטן עם אביו לבית הכנסת. תפילת שחרית נאמרה ממעמקי לב, אך כשהגיעה קריאת התורה התבונן חיים הקטן בשעון הגדול התלוי בפאתי בית הכנסת והבין שהגיעה השעה ללכת לבית הספר. "לא רציתי ללכת, כמובן", סיפר לאחר שנים, "אך לא הייתה ברירה. הרוסים הכריחו אותנו. הם אמרו שממילא לא נכתוב, רק נבוא לכמה שעות... פחדתי מהעונש".

כשסיים את לימודיו באותו היום, רץ חזרה לבית הכנסת. כשנכנס, ראה שהקהל עודנו בקריאת התורה! שמחה הציפה את ליבו - הרי לא הפסיד הרבה! אך כעבור רגע התבררה האמת הקשה: זו הייתה קריאת התורה של מנחה! את תפילת מוסף כולה - הפסיד.

"פרצתי בבכי", היה מספר, "לא יכולתי להירגע. הצטערתי כל כך על התפילה שהפסדתי, אבל יותר מזה - בכיתי על שפחדתי, שפחדתי מהעונש של המורה יותר משפחדתי להחמיץ את התפילה". אותו כאב פנימי, אותה סערת נפש על הפסד של תפילה וקדושה - ליוו אותו כל חייו.

עד שנתו האחרונה לא שכח הרב את ר' לייב, לא את היד הכפויה האוחזת בעיפרון, ולא את מוסף של יום הכיפורים. בזיכרונות אלו, שהיו נטועים עמוק בנפשו, היה מדגיש לתלמידיו כמה נוראה היא הגלות, וכמה עלינו לשמוח ולהודות על מדינת ישראל העצמאית שזכינו לה בדורנו.

למורה יש שכל?

"ברוסיה של פעם התנהל מאבק עיקש נגד האמונה. זה לא היה רק ברמה תרבותית או רעיונית - זה היה ממש מאבק מתוכנן וממוסד. המאבק הזה חדר גם אל בתי הספר. המורים השתדלו בכל כוחם לשכנע את הילדים שאין שום דבר מעבר למה שרואים. מסופר כי אחד המורים ערך 'תרגיל לימודי' עם תלמידיו. 'ילדים, אתם רואים את חלון?', שאל המורה. 'כן!'; השיבו התלמידים במקהלה. 'סימן שיש חלון!'; קבע המורה את המובן מאליו. 'אתם רואים את הדלת?'; הוסיף לשאול. 'רואים!'; קראו התלמידים. והמורה השיב, 'סימן שיש דלת!';

וכך המשיך והמשיך, עד שהגיע לשיא, 'ילדים, אתם רואים את אלוהים?'. 'לא...'; מלמלו התלמידים. 'סימן שאין אלוהים!'; הכריז המורה וארשת ניצחון על פניו. אך אז קפץ אחד הילדים, הרים את ידו וקרא, 'ילדים! אתם רואים את השכל של המורה? לא? סימן שאין לו שכל!'; וכולם פרצו בצחוק. זה אומנם נשמע כמו בדיחה, אך כך הם היו במלחמה נגד האמונה באלוהים. כשחזרה החללית הרוסית הראשונה מהחלל, דיווח האסטרונוט הרוסי

בהודעה רשמית שנשמעה בכל העולם, 'חיפשתי אותו בכל מקום - ולא מצאתי אותו!'. הכוונה, כמובן, לאי־לֹהִים. זו הייתה הצהרה ילדותית, שנבעה מאותה השקפת עולם עיוורת: אם לא רואים - סימן שאין! אבל כשהגיעה החללית האמריקאית הראשונה לחלל, שידר הטייס האמריקאי מרחוק, בהתרגשות גדולה, 'בראשית ברא אֱלֹהִים את השמים ואת הארץ!'. הוא לא רק ראה את הבריאה - הוא הרגיש בקיום הבורא.

אחד הסתכל כמו ילד, מחפש באוויר דמות עם זקן לבן, והשני הסתכל בעומק - וראה את יד ה' בכל פינה של היקום. אני זוכר את זה כאילו זה קרה אתמול - את הפער העצום שבין שני אנשי החלל. פער שכולו תלוי במבט, בשאלה אחת פשוטה: איך אתה בוחר להסתכל על העולם?"

(מתוך שיעור לתלמידי שיעור א' בישיבה הגבוהה, תשע"ג)

הדלת שנפתחה

כעבור זמן נטשו הרוסים את קיטוב, ובמקומם נכנסו הגרמנים, ואיתם - האימה האמיתית. הם לא באו למשול ביהודים - הם באו להשמיד אותם. אביו של הרב, אברהם דרוקמן, נלקח לעבודת כפייה. מקצת מבני המשפחה נשלחו לגטו בעיר קולומיאה. אימו של חיים, מילכה, נשארה איתו.

בפסח תש"ב החלו להתפשט שמועות אימות: הגרמנים מתכננים "אקציה" - ריכוז היהודים ושליחתם אל הלא נודע, פעולה שלווהה באלימות, אכזריות ורצח. היהודים בעיירה ניסו להתכונן כמיטב יכולתם. דודו של הרב, אייזיק הוזן, התגורר בקצה העיירה, באזור שבו לא התגוררו כמעט יהודים. המשפחה התכנסה אצלו בתקווה שלשם לא יגיעו הגרמנים. יחד חפרו מתחת לביתו חפירה גדולה, שהובילה אליה דלת סתרים מוסתרת ברצפת ארון בגדים. "בתמימות חשבנו שכך נינצל", אמר הרב דרוקמן כעבור שנים.

בליל הסדר חגגו בני המשפחה בבית הדוד, בלב מתוח ובנשימה עצורה, ובבוקרו של אסרו חג פסח - פשטו הגרמנים על העיר. מתוך המחבוא הצליחו לקלוט מעט מן הנעשה בחוץ - ירי ברחובות, אש בבתים, זעקות. הרב עוד לא היה אז אפילו בן עשר. לצד כעשרים מבני משפחתו, נדחס לתוך החדר הצפוף מתחת לאדמה. סבתא שיינדל, סבו, דודו ודודתו, אימו ואביו, ואחרים - כולם הסתתרו שם בדממה.

ואז - הם באו. הרב זכר היטב את הרגע. קולות כבדים של מגפיים, דפיקות בדלת, הריטים מוזזים בפראות, כלים מתנפצים, מכות בקתות רובים. ואז קרה הנורא מכול: קת רובה הכתה בארון, ודלתות הארון נפתחו. ובדיוק באותו רגע - סבתא שיינדל השתעלה. הזמן עמד מלכת. האימה הייתה מוחשית, מצמררת. מישהו לחש "שמע

אהבת תורה

✦ הסרה משנה במסכת אבות!?

מספר הרב דני אלינר:

סדרת "אבות לבנים" - שיעורים במסכת אבות

כשסיים הרב להוציא את סדרת ספריו "אבות לבנים" על מסכת אבות, נערך ערב השקה חגיגי בזום. במרכז הערב עמד ריאיון שערך רב אורח עם הרב דרוקמן. לקראת סוף השיחה העלה המראיין שאלה, "אילו היה אפשר להוסיף עוד משנה למסכת אבות, בבחינת 'הוא היה אומר' של הרב חיים דרוקמן, מה היה הרב מוסיף? אולי לדור שלנו, לתלמידים".

בהכירי קצת את הלך רוחו של הרב, התכווצתי, זו אינה שאלה ששואלים את הרב דרוקמן... אבל הרב חייך, צחק את צחוקו הטוב, והציע - "להפנים את

כל מה שנאמר במסכת אבות, לא רק לעבור עליה, להפנים את כל מה שנאמר במסכת".

הערב הסתיים, האנשים עזבו, אבל הרב לא שכח את השאלה. הוא קרא לרב המראיין ופתח איתו את ספר "אורות". בסוף הספר ציין הרב צבי יהודה קוק זצ"ל מקורות לדברי אביו בספר, תחת הכותרת: "דברי תורה עשירים במקום אחר". ואז אמר הרב דרוקמן, "תראה, מורי ורבי לא היה מסוגל לכתוב את תחילת המשפט: 'דברי תורה עניים במקום אחד', היה לו קשה להעלות על דל שפתותיו שיש חיסרון בדברי תורה". וכשאמר זאת - השתנק קולו של הרב, ועיניו התמלאו דמעות.

למוחרת ניגשתי אליו ושאלתי, "הרב... למה בכית?". והוא ענה, בקול נרגש, "איך אפשר להעלות על הדעת שחסר משהו במסכת אבות?".

✦ שריפה בבית הרב?

סיפר הרב מיכה קלצהנדלר:

יום אחד אירעה תקלה חמורה במערכת החשמל במרכז שפירא, והישוב כולו שקע באפילה למשך למעלה מעשרים וארבע שעות. בשתיים וחצי לפנות בוקר יצאתי עם

רעייתי לסיבוב ברחובות החשוכים. כשחלפנו ליד ביתו של הרב, תפס את עיניי מראה מבהיל מבעד לחלונות חדר השיעורים הגדול - אשי! שריפה בבית הרב!

רצתי פנימה בכל המהירות, נחוש להציל את הרב ולכבות את הדליקה. אך כשנכנסתי לחדר, נגלה לעיניי מחזה שלא אשכח. על שולחנו של הרב היו מסודרים שלושים או ארבעים נירונים קטנים, והרב ישב ביניהם, רכון על הספרים ולומד. הבית כולו היה חשוך, היישוב כולו ישן, אך אצל הרב בערו נרות רבים, והוא שקע בעולמה של תורה, מנותק מכל הסביבה.

מבחוץ זה נראה כשריפה - אך מבפנים זה היה אור של תורה. הרב לא שם לב שנכנסתי, וגם לא כשיצאתי. הוא פשוט המשיך ללמוד. אצל הרב הכול היה ברור: יש חושך - אז מה? אם אין חשמל - אי אפשר ללמוד? נגמרה הסוללה? נורות החירום כבו? - נדליק נרות! העיקר שאור התורה לא יכבה!

❖ דבקות בלימוד גם אחרי המישה שיעורים

מספר גור רוזנבלט:

הרב לומד בבית המדרש של הישיבה הגבוהה

ליל שבת אצל הרב דרוקמן היה עמוס ביותר: שיחות במהלך התפילות בישיבה התיכונית ובישיבה הגבוהה, סעודת שבת עם הבחורים, ועוד שיעור ושירה בביתו. ואחרי כל זה נשארו תלמידים לשאלות עד קרוב לחצות הלילה. לאחר מכן פרשו הבחורים לחדריהם, אך אנחנו, שניים־שלושה בחורים, היינו נשארים לסדר את חדר השיעורים בביתו.

אך לא משנה באיזו שעה סיימנו - חצות או אחת בלילה - לפני שהיינו יוצאים היינו ניגשים לומר לילה טוב לרב, ותמיד מצאנו אותו שקוע בלימודו.

בעוד אנחנו, בחורים צעירים, כבר היינו מותשים אחרי שיעור אחד או שניים בליל שבת - הרי שהרב, אחרי רצף של שיעורים, היה מתיישב ללמוד אל תוך הלילה, בדבקות שקשה לתפוס.

שנים אחר כך זכינו לארח את הרב בביתנו ביישוב רבבה, בעיצומה של האינתיפאדה השנייה, בשנת תשס"א. הישיבה הייתה סגורה אותה שבת, כך שהייתה לרב הזדמנות

לנוח מעט. אבל גם אז הוא קיבל על עצמו להעביר שיעור ביישובנו לבוגרי הישיבה, עוד שיעור לבני היישוב, ושיעור נוסף לנשות היישוב - ובכל מקום שהגיע עודד וחיזק את הציבור, בשעה של פחד ומתח מן הפיגועים.

בצוהריים היה קצת זמן של הפוגה, והנחתי שבוודאי ינצל זאת למנוחה. כשהגיע זמן מנחה, הלכתי לקרוא לרב, משוכנע שאמצא אותו ישן או נח. אך כשהגעתי, ראיתי לנגד עיני את התמונה המוכרת משנותיי בישיבה: הרב יושב ולומד. גם בשבת ההיא, אחרי שיעורים רבים, בשעה שכל אחד מחפש רגע של מנוחה - הרב דרוקמן נשאר כתמיד: שקוע בלימוד התורה, בכוחות בלתי מובנים, בחיות שאינה פוסקת.

❖ לא הספקתי כמעט ללמוד היום

מעביר שיעור בביתו

מספר אליסף בינפלד, נכדו של הרב:

בשנותיו האחרונות של סבא, עשינו תורנות בינינו. כל יום היו נשאים בני משפחה אחרים בבית של סבא וסבתא, מלווים אותם ומסייעים להם במה שהם צריכים. סבא כבר נשק לגיל תשעים, ואומנם רוחו הייתה חזקה - אך גופו כבר חלש וחולה.

בדרך כלל הייתה התורנות שלי ביום חמישי. באחד מאותם ימי חמישי, בסיומו של עוד שבוע עמוס, הלכה וקרבה השעה אחת בלילה, ואני המתנתי שיסיים סבא את עיסוקיו ויתארגן לשינה. היה יום מלא, כמו תמיד - שיעורים, שיחות, טלפונים, אנשים שנכנסו ויצאו, והינה סוף־סוף נראה שסבא מסיים, ויהיה אפשר לכבות את האורות בבית וללכת לישון.

סבא כבר היה לבוש בבגדי שינה ועמד בכניסה לחדר השינה, לכאורה - נגמר היום. אבל אז הוא נעצר, פנה אליי ואמר בשקט, "בוא נחזור לחדר השיעורים, תביא לי בבקשה סדין". הבאתי את הסדין, עטפתי אותו בו, כמו טלית של לילה. סבא התיישב אל השולחן, פתח ספר, ואז הסביר, "לא הספקתי כמעט ללמוד היום".

ואני חשבתי לעצמי: יום שלם של שיעורי תורה, ולפני כל שיעור זמן הכנה, וכך כל השבוע - אך מבחינתו הוא כמעט לא הספיק ללמוד היום... וכך, בגיל שמונים ושמונה, בגוף חלש, באמצע הלילה, רכן סבא על הספר ושקע בלימוד התורה.

הַנְּנִי!

לוח זמנים שאיננו נגמר

מספר יהונתן הזה:

ישיבה עם הרב על לוח הזמנים שלו הייתה חוויה מיוחדת. כל מי שראה לרגע את רשימת המטלות של הרב היה מתקשה להאמין איך אפשר לדחוס כל כך הרבה פגישות, שיעורים, ישיבות, ביקורים ואירועים - לתוך יממה של אדם אחד, שכבר מזמן עבר את גיל שמונים. כל יום שלו היה מתוכנן עד הדקה, מלא עד הקצה.

היינו יושבים יחד מול היומן ומנסים למצוא מקום לעוד פגישה או הזמנה. גם כאשר היה נדמה שהיום כבר מלא לחלוטין, היה הרב אומר בשלווה ובחיוך: "נראה מה נעשה, יהיה בסדר". הייתה בו נכונות מיוחדת להשתדל בעבור כל אדם ולא למהר לדחות בקשות. מתוך רצון כן לתת מקום לכל אחד, היה בוחן שוב ושוב כיצד אפשר לסייע ולהיענות. ובאמת, פעמים רבות הדברים הסתדרו בדרך מופלאה - שעה השתנתה, פגישה הוזזה מעט, אירוע הוקדם או נדחה - ובסופו של דבר הרב הצליח להגיע ולעמוד בכל מחויבויותיו ברגישות ובמסירות.

הרב הקפיד במיוחד להשתתף בשמחות של תלמידים ובני משפחה, ובייחוד בבריתות, ולעיתים היה משנה את סדר יומו כדי לשמח ולכבד. גם לניחומי אבלים היה מייחס חשיבות רבה ומשתדל להגיע כדי לחזק ולעודד את בני המשפחה. ובערבים, כאשר נישאו תלמידיו, לא פעם היה עובר בין כמה חתונות באותו לילה, מברך ומחבק כל זוג באופן אישי, כדי שכל אחד ירגיש קרוב ואהוב.

פגישה שבועית לתיקון עולם

שותפים לחזון ולדרך.
עם מושקו (משה) מושקוביץ ז"ל

מספר הרב נחום דרוקמן, בנו של הרב:

לאבי הייתה מסורת שנמשכה שנים - פגישה שבועית קבועה עם מושקו (משה) מושקוביץ ז"ל, בנושאי ציבור העומדים על הפרק. בעבר היה מושקו ראש המועצה האזורית שפיר, והוא שהביא את אבי, בהמלצת הרב צבי יהודה, לעמוד בראש הישיבה התיכונית. שני האישים, שזכו לאריכות ימים, המשיכו לאורך שנים רבות מאוד

בפעילויות ציבוריות ענפות, איש איש בדרכו - ומהרגע שנפגשו, נרקם ביניהם קשר של שותפות אמיתית, שותפות של חזון ושל עשייה.

בכל יום שישי, בשתיים עשרה בצוהריים, היה מושקו מגיע לביתנו. אני זוכר את עצמי מתבונן בהם, משתאה. שני אנשים, שנפגשים בקביעות, בשעה המדויקת, לא כדי להיזכר בימים עברו, לא כדי לשוחח סתם - אלא כדי לפעול: איך מקדמים את המציאות בשבוע הקרוב? את מי צריך לגייס? עם איזה שר צריך לדבר על התוכנית הזאת? למי צריך לפנות? את מי להחתיים?

מושקו היה מגיע מסודר וממוקד. תמיד היו מסמכים בפגישות שלהם. השיחה לא הייתה ארוכה - אבל היא תמיד הייתה עניינית, ממוקדת, חותרת לעשייה. שבוע אחר שבוע, שנה אחר שנה. תמיד באותו יום, תמיד באותה שעה.

שיחת חיזוק לצד המדורה

מספר ד"ר צוריאל ראשי:

משתתף בקומז'ץ עם תלמידיו לצידו הרב אביגדור שילה, ותיק הר"מים בישיבה הגבוהה, הראשון משמאל (סמוך למדורה) הרב יהודה בהרב, לשעבר ר"ם בישיבה

זה היה לקראת הגיוס לצה"ל. עמדנו בפתחו של פרק חדש, מלאי ציפייה ומוטיבציה - אך עם לא מעט חשש. הדלקנו מדורה קטנה בקרבת הישיבה, התיישבנו סביב ושרנו יחד שירי ארץ ישראל, מין קומז'ץ כזה של פְּרָדָה, של ציפייה למה שיבוא. סיפרנו לרב שאנחנו מתכנסים, אך לא היינו בטוחים אם יגיע. הרב היה תמיד עסוק, וישיבה עם חברה צעירים סביב מדורה לא נראתה לנו הדבר החשוב ביותר בשעת לילה מאוחרת.

ובכל זאת, בעודנו צוחקים ושרים סביב המדורה, הגיע הרב - בלי הודעה מוקדמת, בלי לעשות עניין, פשוט התיישב איתנו לצד המדורה. היינו נבוכים קצת, שהרי שרנו סתם שירי ארץ ישראל, ולא איזה שיר קודש מהמקורות, אך הרב התעניין, "מה אתם שרים עכשיו?". שיתפנו שאנו שרים את שירו של אריק איינשטיין - "אני ואתה נשנה את העולם".

ואז - בלי להתכונן מראש, הביט בנו הרב והעניק לנו שיחת חיזוק לצבא - ולחיים. הוא לקח את מילות השיר, העצים אותן והפך אותן לקריאת שליחות. הרב ישב איתנו שם, ליד גחלים לוהטות, ודיבר על אחריות, על כך שכל אדם נדרש לפעול בעולם, מתוך אמונה בכוחו להשפיע על המציאות ולשנותה - "אני ואתה נשנה את העולם". באותו לילה קיבלנו את אחת השיחות החזקות ביותר לפני השירות הצבאי.

אני ואתה נשנה את העולם

"לפני כמה שנים, כשעמד אחד המחזורים בישיבה להתגייס, התקיימה מסיבת סיום. הבחורים סיימו את המסכת שלמדו באותה שנה, ואחרי כן יצאו למדורה וביקשו שאצטרף אליהם מאוחר יותר. כשהגעתי לשם, שמעתי אותם שרים שיר שאני זוכר עד היום: 'אני ואתה נשנה את העולם'.

והשיר הזה - ככה חדר אליי. כי ההסתכלות צריכה להיות באמת כזאת: אני ואתה נשנה את העולם! כל אחד צריך להשתדל לשנות את העולם - שיהיה עולם שכולו טוב. וכל אחד ואחת - במה שהם עושים, בחיים האישיים, בתרומתם לכלל - פועלים לשנות את העולם בכיוון החיובי. אז הבה - אנחנו ואתם נשנה את העולם!"

(מדברי הרב בשיחה לאולפנת בני עקיבא פסגת זאב)

שבת - היום העמוס בשבוע

מספר דוד אליאב:

אצל רוב האנשים, שבת היא יום המנוחה אחרי שבוע עמוס, אך אצל הרב דרוקמן היה בדיוק להפך: השבת הייתה היום העמוס ביותר בשבוע, היום שבו עבד הכי הרבה. אף נסיעותיו של הרב לתפוצות נקבעו על פי לוח השבתות בישיבה, כי מעולם לא הסכים לוותר על שבת בישיבה. הרב מסר את כל השבת שלו לתלמידי - בישיבה התיכונית, בישיבה הגבוהה ואפילו לאנשי היישוב. השבתות היו מלאות שיחות ושיעורים, עונג שבת ו"מלווה מלכה" בביתו, השתתפות בכל סעודות השבת, ועוד. לא היה רגע פנוי.

קשה להאמין שראש ישיבה מצליח לעמוד בכל זה, שבת אחר שבת, במשך עשרות שנים, כמעט בלי הפסקות. אדם רגיל, אחרי שבוע שלם של עבודה, רוצה לנוח. אבל אצל הרב - כל השבוע עבד קשה, ובשבת עבד קשה עוד יותר.

"למי יש פנאי?"

מספר הרב דוד סתיו:

כשיצא לאור ספרי "בין הזמנים", העוסק בתרבות הפנאי בציבור הדתי, הבאתי עותק מתנה לרב דרוקמן. הוא קיבל את הספר בשמחה, הביט על הכריכה, ואז הרים אליי מבט, ובחיוך כמעט שובב אמר, "למי יש פנאי בעולם הזה? אני הולך לישון לפנות בוקר - ולא מספיק את כל המשימות שלי!". הייתה בזה הלצה, אבל רק מי שהכיר אותו

מעשי הסד

אם הרב ער - עוצרים

מספר הרב ארלה הראל:

באחת השנים נסעתי עם הרב מאלון שבות לירושלים. בצומת היציאה הבחין הרב באישה ערבייה זקנה הצועדת לצד הדרך, כורעת תחת סליה. מייד הורה לנהג לעצור. הנהג העלה אותה לרכב, העמיס את סליה בתא המטען והסיע אותה עד הפנייה לאפרת, שם ביקשה לרדת. היא אומנם לא הייתה יהודייה, אך בעיני הרב היא הייתה אישה זקנה הזקוקה לעזרה - לכן ודאי שיעצור ויסייע. אך גם אילו הייתה זו אישה יהודייה, העזרה הזאת אינה מובנת מאליה. אנשים חשובים, המרבים בנסיעות ממקום למקום, אינם רגילים לעצור לכל טרמפיסט מזדמן. אך אצל הרב דרוקמן - אם ראה מישהו הזקוק לעזרה, הוא עצר.

פעם יצא לי להחליף את נהגו הקבוע של הרב. לפני שיצאנו לדרך, הדריך אותי הנהג, "אם הרב ער - עוצרים לכל טרמפיסט, ואם הוא ישן - ממשיכים הלאה, שלא להעיר אותו". באותו זמן לא היו נפוצים הטלפונים הסלולריים, אך לרב כבר היה אז טלפון סלולרי גדול המותקן ברכב. לכן שאלתי, "הרב בוודאי מקבל שיחות טלפון חשובות בנסיעות - ואיך יוכל לדבר בחופשיות כשיש נוסעים נוספים ברכב?". הנהג חיך והשיב, "סמוך עליו. הרב מסוגל לדבר עם ראש הממשלה, עם הנשיא, או עם הרמטכ"ל - ואיש לא יבין על מי או על מה הוא מדבר. הכול בסדר. אם הוא ער - אתה עוצר".

כמו בת משפחה

מספרת הרבנית ברוריה ביננפלד, בתו של הרב:

אישה אחת הייתה נשואה ואם לשני ילדים, אך חייה בבית היו גיהינום - בעלה היה אדם אלים, והיא נמלטה משם. הוריה גרו בחוץ לארץ, כך שלא הייתה יכולה להיעזר בהם. מישהו ייעץ לה לפנות לאבי ולבקש את עזרתו. היא התקשרה אליו, והרב ביקש שתשוב ותתקשר אחרי חצות הלילה, משום שבמהלך היום היה טרוד בעניינים רבים. היא הופתעה מהשעה, שכן הייתה רגילה לישון מוקדם. כשצלצלה בחצות, אמר לה הרב שהוא עדיין עסוק וביקש שתתקשר שוב בעוד חצי שעה. לבסוף, בשיחה שנערכה לפנות בוקר, היא סיפרה לו בקצרה על מצוקתה, והוא קבע איתה פגישה.

אותה פגישה הייתה רק הפתח לליווי ממושך. במשך שנים סייע לה אבי בכל מה שהייתה זקוקה לו. בכל פעם שפנתה אליו - הוא זכר היטב מי היא, באיזה מצב היא נמצאת, ומה אפשר לעשות למענה. בעלה סירב בעקשנות לתת לה גט, ואבי ליווה

אותה באורך רוח ובמסירות לאורך כל התקופה. "אין אנשים כאלה", אמרה לי, "ייתכן שאדם יהיה מוכן לעזור פעם או פעמיים - אבל ללוות אדם זר במשך שנים ולעשות זאת מכל הלב - זה נדיר ביותר".

כשסוף־סוף הצליחה להתגרש, עוד הייתה צעירה ורצתה להתחתן שוב, אך חששה להיכנס לקשר חדש. הפחד שנישואים נוספים יתבררו ככישלון שיתק אותה. גם כאן נחלץ אבי לעזרתה, "כל שם שמציעים לך - תתקשרי אליי, אני אברר עליו ואגיד לך אם הוא ראוי". ואכן, בכל פעם שהועלתה הצעה, הייתה מוסרת לרב את שמו של המועמד, והוא היה טורח, מברר, שואל ומייעץ - עם זה כדאי להיפגש, עם זה לא.

באחת הפעמים החלה להיפגש עם אחד מאותם מועמדים, אך ליבה היה מלא חששות. היא לא רצתה להטריד שוב את הרב, אך בלילה חלמה חלום מוזר: הרב דרוקמן, שמעולם לא הרים עליה קול, צעק לעברה: "כבר הוצאתי אותך פעם אחת מהבוץ - למה את נכנסת אליו שוב?!". ואכן, כעבור זמן החליטה להיפרד מהאיש.

בסופו של דבר מצאה לה חתן, והרב עצמו ערך את חופתם. הוא נכח בבריתות של ילדיהם ואחר כך גם במסיבות בר המצווה שלהם. בעבורו היא לא הייתה אישה זרה שפנתה לעזרה - אלא כמו בת משפחה. מהרגע שנכנסה תחת כנפיו, ליווה אותה, ולא רק בשעותיה הקשות, אלא גם ברגעים הטובים והשמחים של חייה.

✦ הרב שנתן תקווה

בשבעת ימי האבל על הרב, באוהל הענק שהוקם מאחורי ביתו, עברו אלפים לנחם. עשרות רבנים ואישי ציבור דיברו בזה אחר זה במיקרופון, מספידים ומספרים. והינה, באחד הימים, בין דובר אחד למשנהו, ניגש לפתע יהודי מקרית מלאכי, לא מוכר לרוב הנוכחים. הוא ביקש את רשות הדיבור, עמד מאחורי המעגל הגדול, ובקול נרגש סיפר סיפור שהדהים את כולם:

לפני יותר מעשר שנים נרצחה אחותי בידי בעלה באכזריות שקשה לתאר, והיא הותירה אחריה שבעה ילדים יתומים. הרב דרוקמן קיבל אותם תמיד בחיבוק גדול, כאילו היו ילדיו ממש. הוא עזר להם בחגים, בשבתות, באזכרות. כל דבר שהיו צריכים כל דבר שרק ביקשו - דאג הרב שיקבלו.

הרב היה בן אדם מאוד מיוחד ויקר למשפחה שלנו. וכשנפטרו, כל המשפחה שלנו, עם הילדים היתומים, בכינו כולנו בכאב גדול, כי אנו יודעים שאין עוד אדם הדומה לרב דרוקמן במעשים שלו. דווקא אביהם, שהיה אמור להגן עליהם, הוא שרצח את אימם באכזריות. והרב דרוקמן - הוא שנתן להם תקווה לחיים, שמחה, אוכל חם בשבתות ובחגים, הכול. הרב דרוקמן היה אחד, יחיד ומיוחד.